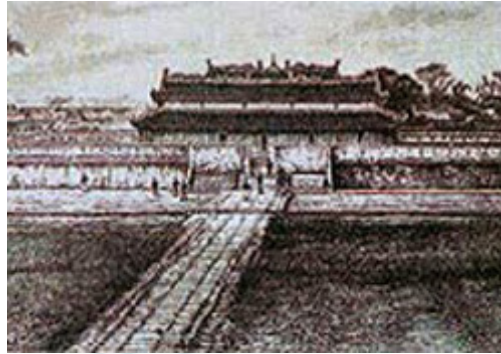

HOÀNG THÀNH THĂNG LONG

GIÁ TRỊ LỊCH SỬ VĂN HOÁ VIỆT

Phát lộ di tích Hoàng Thành năm 2003 đã gây nên một chấn động lớn trong dư luận xã hội và nhận được sự quan tâm sâu sắc của nhân dân trong nước và cộng đồng người Việt Nam ở nước ngoài. Nhiều báo chí coi phát hiện khảo cổ này là một trong những sự kiện văn hóa trọng đại năm 2003. Một số di vật được trưng bày tại Văn Miếu Quốc Tử Giám ở Hà Nội và sau đó chuyển vào trưng bày tại Bảo tàng lịch sử thành phố Hồ Chí Minh được khách tham quan trong và ngoài nước đánh giá rất cao. Trong Thư chúc Tết năm Giáp Thân năm 2004, chủ tịch nước Trần Đức Lương có đoạn viết: “... tiến hành khảo cổ ở khu vực Ba Đình Hà Nội làm xuất lộ nhiều di tích lịch sử - văn hóa vô giá về kinh thành Thăng Long cổ xưa. Những thành tựu đó đang tiếp tục khích lệ, cổ vũ lòng tự hào dân tộc và ý chí vươn lên của nhân dân ta...”

Trên cơ sở nhận thức giá trị của khu di tích lịch sử văn hoá do khảo cổ học phát hiện, ngày 24/9/2003 Hội Khoa học lịch sử Việt Nam đã trân trọng đề nghị các đồng chí lãnh đạo của Đảng, Quốc hội và Chính phủ cho phép giới khảo cổ học tiếp tục mở rộng diện khai quật để có cơ sở khoa học đầy đủ

hơn trong đánh giá cũng như trong các giải pháp bảo tồn. Hai cuộc hội thảo khoa học do Trung tâm Khoa học xã hội và nhân văn quốc gia và do Bộ Văn hoá thông tin tổ chức, tuy có một số ý kiến khác nhau trong thảo luận những vấn đề cụ thể, nhưng không ai có thể phủ nhận được giá trị lớn lao của di sản văn hoá này và nguyện vọng của hầu hết các nhà khoa học là mong muốn được bảo tồn lâu dài.

Bộ Chính trị đã có một phiên họp sáng ngày 1/11/2003 để bàn về sự phát hiện di sản văn hoá được giới khoa học và cả xã hội đặc biệt quan tâm này. Theo thông báo số 126-TB/TW ngày 5/11/2003, Bộ Chính trị đã quyết định cho phép tiếp tục khai quật khảo cổ học trên diện tích được Chính phủ phê duyệt để có cơ sở khoa học định giá và kết luận đầy đủ hơn về quần thể di tích này, trên cơ sở đó xây dựng phương án bảo tồn và phát huy ý nghĩa lịch sử của di tích. Thông báo cũng cho biết Hội trường Ba Đình mới sẽ chuyển đến một địa điểm khác với tên mới là Trung tâm Hội nghị quốc gia. Còn Hội trường Ba Đình hiện nay sẽ được lưu giữ như một di tích lịch sử và Nhà quốc hội sẽ được xem xét, quyết định sau khi có báo cáo kết quả khai quật khảo cổ học.

Hiện nay Viện Khảo cổ học đang tiếp tục công việc khai quật khảo cổ học và với diện tích khai quật được mở rộng, chắc chắn nhiều di tích và di vật mới sẽ được phát lộ và nhận thức về giá trị khu di tích sẽ được nâng cao hơn. Tuy nhiên công việc khai quật cũng như bảo quản trước mắt và bảo tồn lâu dài đang đặt ra không ít nhiệm vụ nặng nề mà dư luận hết sức quan tâm. Công việc bảo quản những di vật thu thập cần được thực hiện với những kho hiện vật có đủ tiện nghi bảo vệ theo từng loại chất liệu và sắp xếp khoa học. UBND Hà Nội đã chọn địa điểm để xây dựng một kho bảo quản hiện vật như vậy. Đặc biệt khó khăn là công việc bảo tồn tạm thời những di tích ngoài trời trong điều kiện đất đai, khí hậu vùng này, nhất là khi mùa mưa

đến, để tiến tới một kế hoạch bảo tồn lâu dài toàn bộ khu di tích. Chính phủ đã giao cho các cơ quan chức năng và chuyên môn tập hợp lực lượng chuyên gia trong nước và tranh thủ sự hợp tác quốc tế để nghiên cứu và đề xuất những giải pháp khoa học và công nghệ phù hợp, hữu hiệu nhằm bảo tồn di sản văn hoá này.

Một di sản văn hoá vô giá mà bao nhiêu thế hệ tổ tiên đã sáng tạo nên và lòng đất này đã gìn giữ chúng được cho đến hôm nay, vì thế chúng ta phải gánh vác trách nhiệm này tiếp tục bảo tồn, phát huy rồi chuyển giao lại cho các thế hệ mai sau với nhiệm vụ cao cả là GÌN GIỮ BẢO TỒN MỘT DI SẢN VĂN HOÁ VÔ GIÁ CỦA DÂN TỘC VIỆT NAM.

Nội dung chính

Hoàng Thành Thăng Long – những phát hiện khảo cổ học

- Cội nguồn lịch sử
- Nhận định ban đầu về một số phế tích kiến trúc

Hoàng Thành Thăng Long – góc nhìn của người trong cuộc

- Cấm Thành trước những lựa chọn mang tính lịch sử
- Bản đồ Cấm Thành qua sử liệu và dấu vết thực địa
- GS sử học Phan Huy Lê – Vẫn còn giải pháp hay cho Cấm Thành
- GS sử học Phan Huy Lê- Hoàng Thành Thăng Long trong tương quan với các kinh đô cổ
- GS sử học Phan Huy Lê – Đã xác định được Cấm Thành Thăng Long

HOÀNG THÀNH THĂNG LONG – NHỮNG PHÁT HIỆN KHẢO CỔ HỌC

I. CỘI NGUỒN LỊCH SỬ

1. Vài nét về lịch sử định đô và kiến tạo Hoàng Thành Thăng Long

Bản đồ Thăng Long thời Hồng Đức (1490)

Lý Công Uẩn lên ngôi vua, sáng lập vương triều Lý (1009 - 1225) tại kinh đô Hoa Lư (Ninh Bình) ngày 2-11 Kỷ Dậu (21 – 11 - 1009). Tháng 7 mùa thu năm 1010, nhà vua dời đô từ Hoa Lư về thành Đại La và đổi tên là Thăng Long. Ngay trong mùa thu năm đó, nhà Lý đã khải trương xây dựng một số cung điện làm nơi ở và làm việc của vua, triều đình và hoàng gia. Trung tâm là điện Càn Nguyên, nơi thiết triều của nhà vua, hai bên có điện

phủ hiện nay. Từ đó, tôi phỏng đoán tường thành phía tây Cẩm Thành ở vào khoảng đường Độc Lập đến giữa Quảng trường Ba Đình.

Vậy là ta đã xác định được vị trí trung tâm, trục trung tâm cùng giới hạn phía nam và phía tây của Cẩm Thành. Theo bản đồ Hồng Đức, Cẩm Thành có hình chữ nhật, nhưng Đông cung và Thái miếu ở phía đông - theo Nguyễn Văn Siêu - dù nằm trong tường thành bảo vệ nhưng không coi là trong Cẩm Thành, và như thế Cẩm Thành gần như hình vuông. Điều này cũng rất phù hợp với việc nhà Nguyễn xây dựng thành Hà Nội trên cơ sở mở rộng Cẩm Thành, vì trong chỉ dụ của vua Gia Long có nói thành Thăng Long (Cẩm Thành) chật hẹp, cho nên phải mở rộng thêm. Thành Hà Nội của nhà Nguyễn vì thế rộng hơn Cẩm Thành, nhưng nhỏ hơn Hoàng Thành.

Những dấu vết kiến trúc mới phát lộ tại khu di tích 18 Hoàng Diệu được giới khoa học trong và ngoài nước đánh giá là cực quý hiếm - Theo kết quả xác định trên thì khu khai quật chắc chắn nằm trong Cẩm Thành và chỉ cách điện Kính Thiên chưa đầy 100m, tức gần vùng trung tâm của Cẩm Thành. Các kết quả khai quật khảo cổ thời gian qua càng khẳng định điều đó. Ở đây đã tìm thấy dấu vết của cung Trường Lạc, là cung của hoàng hậu vua Lê Thánh Tông và là Hoàng thái hậu của vua Lê Hiến Tông. Rồi còn có Hoàng Môn Thự thời Trần, gần đây lại có dấu tích của Kim Quang điện thời Lê Thánh Tông. Đây là những cung điện nằm trong phạm vi Cẩm Thành. Khảo cổ học còn tìm thấy những "đồ ngự dụng" chỉ dành cho nhà vua như bát có hình rồng 5 móng.

Trong các di tích đã phát lộ còn có giếng Đại La, nhưng trên đó lại có lớp gạch xây thêm thời Lý. Điều đó cho thấy khi vua Lý Thái Tổ dời đô về đây, đúng như nhà vua nói trong "Chiếu dời đô" là dời đô về "thành Đại La" của Cao Vương. Buổi đầu, nhà vua sử dụng thành Đại La cùng một số cung

điện, kiến trúc có sẵn rồi cải tạo và mở mang thêm. Đồng thời, Lý Thái Tổ cho kiến thiết rất nhiều, ngay từ năm đầu tiên đã xây dựng thêm 8 điện 3 cung, xây một lớp thành bảo vệ bên ngoài.

Trong thời Lý, thành Thăng Long với cấu trúc ba lớp thành đã được kiến tạo. Từ đời Lý sang đời Trần, qua các biến cố cuối thời Lý, một số kiến trúc cung đình bị phá huỷ và nhà Trần lại tiếp tục công việc dinh tạo, mở mang và xây dựng thêm. Trong thời Trần, ba lần kháng chiến chống Mông-Nguyên, kinh thành lại bị tàn phá và sau đó lại xây dựng.

Còn từ thời Trần sang thời Lê, qua 20 năm Minh thuộc, kinh thành có nhiều thay đổi. Thời Lê Thánh Tông, Hoàng Thành được mở rộng về phía tây nam và Cẩm Thành cũng có nhiều kiến trúc mới. Tại khu di tích Hoàng Thành phát lộ ở 18 Hoàng Diệu, dấu vết của các đời Lý – Trần – Lê Sơ rõ nét nhất và đó cũng là những thời kỳ hoàng kim nhất của Thăng Long, thời kỳ của kỷ nguyên Văn minh Đại Việt.

Trong lịch sử thành Thăng Long, La thành (hay Đại La thành), Hoàng Thành trải qua khá nhiều thay đổi, nhưng trung tâm của Hoàng Thành, đặc biệt là vị trí, qui mô của Cẩm Thành (còn gọi là Cung thành) thì gần như không thay đổi, chỉ có kiến trúc bên trong thì dĩ nhiên qua nhiều lần xây dựng, tu sửa. Chính đặc điểm này giải thích tại sao trên khu di tích 18 Hoàng Diệu, các lớp di tích kiến trúc và di vật chồng lên nhau qua các thời kỳ lịch sử.